

HVA MENER FORBRUKERNE OM SØNDAGSÅPNE BUTIKKER?

Resultater fra fokusgrupper og befolkningsundersøkelse
Mai 2017

Innhold

Sammendrag	7
Innledning	7
Formål og metode	7
Kvalitativ undersøkelse	7
Kvantitativ undersøkelse	8
Resultater fra fokusgruppene	9
For/imot søndagsåpne butikker	12
Kategorisering av ulike typer butikker	16
Mulige samfunnskonsekvenser av søndagsåpne butikker	19
Resultat fra befolkningsundersøkelsen	24
Utvalg og metode	24
Hovedfunn fra undersøkelsen	24
Vedlegg 1: Samtaleguide fokusgrupper	36
Vedlegg 2: Kvantitativt spørreskjema	41

Sammendrag

Innledning

Regjeringen har nedsatt et utvalg som skal vurdere gjeldende regulering av åpningstider på hellig- og høytidsdager og eventuelt foreslå endringer. Utvalget er herunder bedt om å vurdere både oppheving av dagens åpningstidsbestemmelser slik at alle butikker kan ha søndagsåpent, og alternativet med en justering av eksisterende bestemmelser. Spørsmålet om søndagsåpne butikker berører mange ulike interesser, og forskjellige hensyn må veies mot hverandre. Forbrukerrådet ønsker å synliggjøre forbrukernes stemme i saken, og har gjennomført en undersøkelse for å kartlegge og forstå om norske forbrukere ønsker å ha tilgang til å handle i alle typer butikker på søndager.

Formål og metode

Formålet med undersøkelsene var å kartlegge norske forbrukeres erfaringer og holdninger til søndagsåpne butikker. Vi ønsket både å gå i dybden på forbrukernes holdninger, og å kartlegge hvor utbredt de holdningene vi møtte, er i befolkningen som helhet. Vi gjennomførte først to fokusgrupper med forbrukere, en gruppe med deltakere i alderen 18-30 år, og en gruppe med alder fra 30-60 år. I hver gruppe var halvparten av gruppedeltakerne i utgangspunktet positive til at alle typer butikker kan holde søndagsåpent om de ønsker det, og den andre halvparten var i utgangspunktet negative til dette. Denne sammensetningen av gruppene ble valgt for å ha et godt grunnlag for å stimulere til en god diskusjon. Samtidig ønsket vi å gå i dybden på argumentene for og imot søndagsåpne butikker. Ut fra funnene i den kvalitative fasen, ble det utformet spørreskjema til en landsrepresentativ webundersøkelse med 1000 respondenter over 18 år.

Sterke meninger om søndagsåpne butikker

Søndagsåpne butikker ser ut til å være et spørsmål de fleste har en bestemt formening om, da det – med enkelte unntak, er gjennomgående lave andeler som svarer «vet ikke» på spørsmålene i den kvantitative undersøkelsen. Det fremkommer likevel et nokså tydelig skille mellom oppfatninger blant unge og eldre. De yngre er mer liberale og positive, mens skepsisen ser ut til å øke med alderen, og de eldre har mer tradisjonelle holdninger når det gjelder søndagsåpne butikker. Den yngste aldersgruppen vi har intervjuet i den kvantitative undersøkelsen er mellom 18 og 29 år, mens den eldste er over 60 år.

Livsfase og arbeidstilknypning påvirker holdning til søndagsåpne butikker

Fokusgruppene viser at for ansatte i fulltidsjobb er søndagen en høyt verdsatt fridag og hviledag med mulighet for å være sosial med familie og venner. For studenter og arbeidsledige er søndager bare en dag i uken som de øvrige seks andre dagene, og som de gjerne skulle benyttet til å jobbe og skaffe seg inntekt. De har ikke behov for en hviledag på samme måte som de som er i arbeid. Jobbsituasjon, alder og livsfase synes derfor i stor grad å påvirke hvilket syn man har på søndagsåpne butikker. Flere av fokusgruppedeltakerne som er «innenfor» det etablerte arbeidslivet, har interesse av beholde status quo – å beholde søndagen som en fridag slik den er i dag. De som for tiden opplever seg som «utenfor» – studenter og arbeidssøkende, har et mer positivt syn på søndagsåpent, fordi det kan gi dem bedre jobbmuligheter.

Fokusgruppedeltakerne opplever dagens regelverk som ulogisk:

- De større dagligvarebutikkene stenger av en del av butikken for å komme under 100 kvadratmeter. Samtidig henter personalet varer fra de avlukkede delene hvis man etterspør noe.
- Deltakerne har en oppfatning av at dagens regulering gir butikkeierne anledning til å legge frem de dyrere merkene og heve prisene på søndager.
- Hagesentre har lov til å holde åpent på søndager, etter logikken om at plantene må i jorden samme dag. Men hagesentre selger også møbler og interiørartikler, derved blir det ikke like konkurranseforhold i forhold til byggevaresentre som selger mange av de samme varene.
- Deltagerne opplever også at det ikke er noen særlig konsekvens for butikkeiere å bryte loven slik det er i dag, kanskje fordi det er så glidende overganger mellom kategorier av butikker og noen gråsoner for hva som er turistbutikker.

Unge folk i Oslo og andre byområder handler mest på søndager

I spørreundersøkelsen sier 37 prosent at de handler dagligvarer på søndager månedlig eller oftere. Søndagshandel er mest utbredt blant unge, og minst utbredt blant eldre. Mens 17 prosent i aldersgruppen over 60 år svarer at de gjør søndagsinnkjøp av dagligvarer minst en gang i måneden, er andelen oppe i 59 prosent blant de som er mellom 18 og 29 år. Fra fokusgruppene fremgår det at søndagshandel stort sett er suppleringshandel. Hovedgrunnen til dette er at fokusgruppedeltakerne opplever at prisene i dagligvarebutikkene er noe høyere på søndager, og at vareutvalget er dårligere.

Kvantitative funn indikerer en viss skepsis til liberalisering av åpningstider

I den kvantitative delen undersøkelsen ønsket vi å kartlegge hvilke holdninger forbrukere har til at alle butikker kan ha åpent på søndager. Dette ble gjort ved å fremsette noen påstander hvor respondentene skulle angi om de var helt enig, delvis enig, delvis uenig eller helt uenig i, eller de kunne svare «vet ikke». 75 prosent er helt eller delvis enig i påstanden om at «Det er bra å ha en annerledes dag i uken». En noe lavere andel (29 prosent) er helt eller delvis enig i påstanden om at «Det bør bli mulig å handle i alle slags butikker på søndager». 45 prosent er helt eller delvis enig i påstanden «Jeg synes alle butikker selv bør få bestemme om de vil holde åpent på søndager». 53 prosent er helt eller delvis enig i utsagnet «Jeg liker å ha muligheten til å handle dagligvarer på søndager».

Hvilke samfunnskonsekvenser tror forbrukerne søndagsåpne butikker vil få?

For å avdekke respondentenes syn på hvilke konsekvenser de mener søndagsåpne butikker vil ha, ba vi dem ta stilling til hvor enig eller uenig de er i ti påstander om hvordan det kan påvirke ulike områder i samfunnet hvis alle butikker fikk anledning til å ha søndagsåpent. Vi ser at over halvparten av respondentene i den kvantitative undersøkelsen var helt eller delvis enig i fem av påstandene. Det er altså disse konsekvensene flest forbrukere anser som sannsynlige. *Hvis alle butikker fikk holde søndagsåpent, ville det:*

- Være bra for reiseliv og turisme (65 prosent)
- Endre norsk kultur (61 prosent)
- Gå utover familielivet til folk (58 prosent)
- Skape flere arbeidsplasser (56 prosent)
- Føre til økte miljøutslipp (52 prosent)

Disse resultatene samsvarer med funn fra fokusgruppene. Deltakerne mener at økt sysselsetting, samt positiv effekt på reiseliv og turisme vil være de mest sannsynlige positive konsekvensene av søndagsåpne butikker. Økte miljøutslipp og at søndagsåpent skal gå ut over familielivet til folk kom frem som de største bekymringene. I tillegg kom engstelsen for at norsk kultur vil bli endret i retning av økt kjøpepress og tap av verdifull felles fritid.

Hovedargumenter for og imot søndagsåpne butikker som fremkom i fokusgruppene:

For: Økt sysselsetting, større valgfrihet for forbrukere og næringsdrivende, økt konkurranse presser ned prisen, dagens lovgivning er noe inkonsekvant.

Imot: Viktig med en annerledes dag i uken, vi må ikke tilrettelegge for forbrukersamfunnet, får store samfunnsmessige konsekvenser (spesielt for familielivet), press på arbeidstakers rettigheter, økt konkurranse kan

føre til mindre mangfold (at kjøpesenter presser små, uavhengige butikker ut av markedet).

Dagligvare og apotek oppleves som nødvendige varer på søndag

I fokusgruppene ba vi også deltakerne om å samle ulike typer butikker i grupper som hører sammen, sett i lys av diskusjonen om søndagsåpne butikker. (For eksempel matbutikker, klesbutikker, elektronikkbutikker, apotek, kiosk, hagesentre, frisør, bakeri, vinmonopol, osv.). Deltakerne grupperte dagligvarer og apotekvarer sammen, ut fra at dette er varer en har grunnleggende behov for, også på en søndag. De skulle gjerne sett at det ble åpnet for at også alle apotek kan ha søndagsåpent.

Konklusjon:

Tilbakemeldingen fra fokusgruppedeltakerne er i store trekk at Forbrukerrådet bør gå inn for å beholde dagens regelverk, med noen justeringer:

- Gi dagligvarebutikker mulighet for å ha åpent uavhengig av størrelse. Det oppleves som merkelig at ansatte går inn på «bakrommet» og finner det du trenger.
- Åpne for at også alle apotek kan ha søndagsåpent, dette er nødvendige varer på søndager.
- Det burde være like regler for hagesenter og byggevarer, som selger mye de samme varene. Enten bør hagesentre ikke lenger tillates å ha søndagsåpent, eller så bør også byggevarer få mulighet til å holde åpent.

Dette er i tråd med resultater fra den kvantitative undersøkelsen, som indikerer en viss skepsis blant forbrukere til full liberalisering av åpningstider.

Innledning

Regjeringen har nedsatt et utvalg som skal vurdere gjeldende regulering av åpningstider på hellig- og høytidsdager og eventuelt foreslå endringer. I denne sammenheng har utvalget blitt bedt om å utrede hvorvidt helligdagsloven skal endres slik at det blir anledning for alle faste utsalgssteder å ha åpent på søndager om de ønsker dette. Utvalget er herunder bedt om å vurdere både oppheving av dagens åpningstidsbestemmelser slik at alle butikker kan ha søndagsåpent, og alternativet med en justering av eksisterende bestemmelser.

Helligdagsloven (lov 24. februar 1995 nr. 12 om helligdager og helligdagsfred) fastsetter i dag at faste utsalgssteder som selger varer til forbrukere, skal holde stengt på søndager. Unntatt fra denne hovedregelen er mindre dagligvarebutikker, hagesentre og utsalgssteder på typiske turiststeder. Påbudet om å holde stengt er begrunnet i et ønske om vern om den alminnelige fred på søndager og andre helligdager ved å sette grenser for den kommersielle aktiviteten på disse dagen. Formålet med unntaksbestemmelsene er å gi forbrukerne tilgang til varer det har vært ansett som særlige grunner for å tillate solgt også på søndager.

Forbrukerrådet ønsker å synliggjøre forbrukernes stemme i saken, og har gjennomført en undersøkelse for å kartlegge og forstå om norske forbrukere ønsker å ha tilgang til å handle i alle slags butikker på søndager.

Netthandel er ikke en del av denne undersøkelsen, og netthandel for dagligvarer utgjør en liten del av totalmarkedet. Det er grunn til å tro at netthandelen vil vokse i årene som kommer, og nærmere omtale er å finne i Forbrukerrådets rapport Forbrukertrender 2016 - Markedsstudier¹.

Formål og metode

Formålet med undersøkelsen var å kartlegge norske forbrukeres erfaringer og holdninger til søndagsåpne butikker. Vi ønsket både å gå i dybden på forbrukernes holdninger, og å kartlegge hvor utbredt de holdningene vi møtte, er i befolkningen som helhet. For å oppnå dette gjennomførte vi først en kvalitativ undersøkelse for å finne ut hva som egentlig opptar forbrukere i denne sammenheng. Ut fra funnene i den kvalitative fasen, utformet vi spørreskjema til en landsrepresentativ spørreundersøkelse med 1000 respondenter.

Kvalitativ undersøkelse

Den kvalitative delen av studien bestod av to fokusgrupper med forbrukere, en

¹ <https://fil.forbrukerradet.no/wp-content/uploads/2017/03/forbrukertrendermarked.pdf>

gruppe med 10 forbrukere i alderen 18-30 år, og en gruppe med 8 forbrukere i alderen 30-60 år. Vi delte inn i ulike aldersgrupper fordi man kan ha ulike behov, gjøremål og ønsker for søndagen avhengig av livsfase – om man har barn, studerer og så videre. I hver gruppe var det en til tre deltakere som jobber på søndager, for eksempel i restaurant, kiosk eller som omsorgsarbeider. De gir innsikt i ansattperspektivet til de som allerede i dag jobber på søndager. I hver gruppe var halvparten av gruppedeltakerne i utgangspunktet positive til at alle typer butikker kan holde søndagsåpent om de ønsker det, og den andre halvparten var i utgangspunktet negative til dette. Sammensetningen av gruppene ble gjort for å stimulerte til en god diskusjon i gruppene, og for å ha et godt grunnlag for å gå i dybden på argumenter henholdsvis for og imot.

Det ble utarbeidet en verveguide for å rekruttere fokusgruppedeltakere, og Norstat stod for vervingen. Fokusgruppene ble gjennomført i Norstat sine fokusgruppelokaler, onsdag 29. mars 2017.

Samtalen i fokusgruppene var strukturert etter følgende diskusjonspunkter:

- Gå i dybden på argumenter for og imot søndagsåpne butikker (både fra et næringsperspektiv, forbrukerperspektiv og ansattperspektiv)
- Holdning til dagens lovgivning for søndagsåpne butikker
- Betydning av søndagen som en annerledes dag
- Holdning til ulike åpningstider for ulike typer butikker
- Diskutere mulige konsekvenser av søndagsåpne butikker (for folkehelse, familielivet, norsk kultur og tradisjon, miljø, distriktsbutikker, arbeidsplasser, økonomisk vekst, reiseliv & turisme, frivillig arbeid, forbrukerne, næringslivet og konkurranse).

Se vedlegg 1 for den fullstendige samtaleguiden brukt i fokusgruppene.

Kvantitativ undersøkelse

Funnene fra fokusgruppene ble brukt til å utforme et kvantitativt spørreskjema, med tanke på å kartlegge forbrukernes oppfatninger og holdninger til søndagsåpent. Funnene gir også en indikasjon på hva de som er kritiske tenderer til å være bekymret for i forbindelse med en eventuell liberalisering av åpningstidene for alle type butikker, og på den andre siden, hvilke forhåpninger de som er mer positive, knytter til en slik liberalisering.

Den kvantitative befolkningsundersøkelsen er landsrepresentativ og består av intervju med 1 000 personer over 18 år.² Undersøkelsen er gjennomført i

² Forbruksforskningsinstituttet SIFO har fulgt med på utviklingen i nordmenns erfaring og holdninger til søndagsåpne dagligvarebutikker, og gjennomført befolkningsundersøkelser på temaet i hhv. 1996, 1997, 1998, 2014, 2015 og 2017. Siste publiserte SIFO rapport på tema: http://www.hioa.no/extension/hioa/design/hioa/images/sifo/files/file80142_prosjektnotat_nr._2-2015_sondag_som_annerledesdag.pdf

Norstats respondentpanel, som består av cirka 83 000 nordmenn som har tilgang til internett, og er satt sammen for å være representativt for Norges «internettbefolkning.» Resultatene er veiet på kjønn, alder og geografi i henhold til offentlig statistikk.

Se vedlegg 2 for spørreskjemaet brukt i den kvantitative spørreundersøkelsen.

Resultater fra fokusgruppene

Hva bruker man søndagen til?

Vi startet samtalen i gruppen med å spørre deltagerne hvilke assosiasjoner de har til søndagen. De vanligste assosiasjonene er: «fridag», «søndagstur», «sofaen», «lese», «familie», «slappe av», «sove lenge», «bakfull», «ladedag», «en rolig dag».

Det ble bemerket at *«søndagen er den eneste dagen i uka hvor loven mener noen om hva man kan gjøre»*. Søndagen er høyt oppskattet for dem som har fri. Det er en dag man kan lade opp og slappe av på den måten som passer den enkelte best, enten det er å sove lenge, lese bok hele dagen, være sosial med venner og familie, være online, gå på søndagstur eller jobbe på frivillig for en sak man er engasjert i. Søndagen ansees også som en «oppsamlingsdag», en dag man kan få gjort alt det man ikke har rukket i løpet av uka, for å gjør seg klar til uken som venter.

Fokusgruppedeltakerne har helt forskjellige gjøremål som de liker å bruke søndagen til – alt fra å ligge på sofaen og se serier, lage en bedre middag, jobbe frivillig som administrator for et nettsted man er opptatt av, til å gå på lang skitur i skogen etterfulgt av søndagsmiddag hos foreldre. De med barn er opptatt av å tilbringe kvalitetstid med barna og finne på noe som passer for hele familien, gjerne ute i naturen.

Deltakerne understreket også at det ikke lenger finnes en «felles søndagskultur», eller en «felles mal» for hvordan man tilbringer søndagen. *«Mer oppdelt bruk av søndagen i dag enn for 30 år siden.» «Før krevde kirken søndagen, nå er søndagen blitt en selvrealiseringsdag sammenlignet med tidligere, det liker jeg.»*

De fokusgruppedeltakerne som jobber på søndagen ser naturligvis på søndagen som en jobbdag, uten at dette synes å bekymre dem i stor grad. Tre av studentene jobbet hver søndag, henholdsvis på hagesenter, flyplasskiosk og restaurant. Studentene satte stor pris på muligheten til å jobbe og tjene egne penger i helgene, for å spare til egen leilighet i fremtiden. *«Jeg jobber mye på*

søndager, fordi de andre har fri.» En av de voksne omsorgsarbeiderne jobbet av og til turnus på søndager. Det ble sett på som en naturlig del av den yrkesveien hun har valgt. For de som jobber på steder som har åpent på søndager, er søndagsjobbing en naturlig del av jobbrutinen. Søndagsjobbing blir noe den enkelte har akseptert som del av yrkesvalg, og ikke problematiserer i noe særlig grad.

Et par av deltakerne var arbeidssøkende. De opplevde på sin side at «alle dager er søndag», og at de gjerne skulle hatt mulighet til å jobbe på søndager. Som en av de arbeidsledige i gruppen uttrykket det: «*Da hadde jeg bare hatt fri seks av syv dager i uken, i stedet for syv av syv dager.*»

Jobbtilknytning påvirker synet på søndagsåpne butikker

Fokusgruppedeltakerne synes å oppleve søndagen svært forskjellig, avhengig av hvilken posisjon de har til arbeidslivet. For ansatte i fulltidsjobb, er søndagen en verdifull fridag og hviledag der den enkelte kan være sosial med familie og venner. For studenter og arbeidsledige, er søndager bare en annen dag i uken, som de gjerne skulle benyttet til å jobbe og skaffe seg inntekter. De har ikke behov for en hviledag på samme måte som de som er i arbeid. Jobbsituasjon er dermed viktig, fordi det påvirker hvilket syn du har på om butikker bør få muligheten til å holde åpent om søndager.

Fokusgruppene viser at det oppleves viktigere for mange av dem som er i fulltidsjobb å beholde søndagen som en fridag - slik den er i dag. Det er annerledes for studenter og arbeidsledige, som opplever at de står utenfor det etablerte arbeidslivet. Studentene har heller ikke det samme klare skillet mellom uke og helg, de lever mer fleksibelt. Når det nærmer seg eksamen bruker de alle dagene i uken til å lese, og mange vil gjerne jobbe i helgene når de ikke har forelesninger. De arbeidsledige vil gjerne inn i arbeidslivet, og det gjør ikke noe om veien inn til arbeidslivet går gjennom deltidsjobbing på søndager. Fra deres synspunkt, ville de fått en bedre sjanse til å komme i jobb hvis flere butikker holdt åpent på søndager.

Diskusjonen om søndagsåpne butikker har et «innenfor – og utenfor» - perspektiv. Flere av dem som er «innenfor» det etablerte arbeidslivet har interesse av status quo – å beholde søndagen som en fridag slik den er i dag. De som for tiden opplever seg som «utenfor» – studenter og arbeidssøkende, har et mer positivt syn på søndagsåpent, fordi det kan gi dem bedre jobbmuligheter.

Søndagshandel er stort sett suppleringshandel

Flere av fokusgruppedeltakerne handler dagligvarer på søndager. Handling på søndager synes å være mer «suppleringshandling». «*Handler det jeg har*

glemt.» «Har ikke planlagt godt nok, derfor blir det søndagshandling.»

Hovedgrunnen til at deltakerne ikke gjør storinnkjøp på søndager, er at prisene på dagligvarer oppleves å være høyere på søndager enn resten av uken, og at det er dårligere utvalg i dagligvarebutikkene. *«Jeg er mye gjerrigere den dagen, vurderer mer hva jeg kjøper.» «Butikkene legger bare ut de dyrere varene/merkene på søndag.»*

Deltakerne er samstemt om at grunnen til at de av og til ender opp med å handle mat på søndager, er at de ikke har planlagt innkjøp av dagligvarer godt i løpet av uken. Forbrukerne opplever at de «straffes» med høyere priser fordi de ikke har planlagt godt nok. *«Prisene varierer, alle varene er et par kroner dyrere på søndager.» «Ingen av billigbutikkene er åpne på søndager.» «Føles litt unødvendig, provoserende og urettferdig at kostnaden ved å holde åpent søndag blir dyttet på meg som sluttbruker.»*

De som i prinsippet er imot søndagsåpne butikker, sier at de likevel handler på søndager av og til. *«Jeg handler på søndager, men er imot søndagsåpne butikker.»* En restriktiv holdning til søndagsåpne butikker nedfeller seg derfor ikke alltid i praksis. Det er med andre ord et sprik mellom holdninger og praksis. Bekvemmelighet og tilgjengelighet påvirker i stor grad om forbrukerne ender opp med å (supplerings)handle på søndager.

Netthandel på søndager

De fleste deltakerne har vært på grensehandel i Sverige en eller flere ganger, men de uttrykker at det er noe som forekommer sjelden. En grensehandel betyr at de kjøper de mye om gangen. Netthandel skjer relativt ofte, gjerne på kvelder og søndager. Spesielt de yngre fokusgruppedeltakerne handler jevnlig på nett og flere typer varegrupper handles, der klær er en vanlig varegruppe. *«Skulle hatt autolås på Ebay.»* Deltakerne skulle gjerne hatt levering hjem av varer de har bestilt på nett også på søndager. *«Vi kan jo sitte hjemme på søndager og handle i vei på nett, burde også fått levert varer den dagen.»*

Det er en oppfatning av at fysisk vindushandling (window shopping) er noe som forekom før i tiden. En av de yngre deltakerne husker godt da hun vindushandlet med mormoren sin på søndagsturer da hun var liten. *«Vindushandling er litt fra en tid da man ikke hadde råd til så mye.»* Nå ser det ut som vindushandling i stor grad har beveget seg over på nett. *«Jeg vindushandler på nettet, jeg.»*

Dagens regulering av søndagsåpne butikker oppleves som inkonsekvent

Samtalen om handling på søndager leder raskt til en diskusjon om dagens regelverk, som deltakerne opplever som inkonsekvent på flere punkter:

- De større dagligvarebutikkene stenger av en del av butikken for å komme under 100 kvadratmeter. Samtidig henter personalet varer fra de avlukkede delene hvis man etterspør en spesiell vare som ikke er å finne på 100-

kvadratmetersarealet. «Angående dagligvarebutikker er regelen om at lokalet må være under en viss størrelse relativt merkelig. Jeg kan ikke se hva poenget med dette skal være. Er det ment å forhindre at kunder som ikke tenkte å handle søndag blir fristet til å ta seg en tur? Dessuten kan man bare spørre etter varer som ikke finnes i den «lille» butikken, så skaffer personalet dette fra den «store» butikken.»

- Deltakerne har en oppfatning av at dagens regulering gir butikkeierne anledning til å legge frem de dyrere merkene og heve prisene på søndager. «De er selektive med hva de legger ut.» «Butikkene legger bare ut de dyrere varene/merkene på søndag.»

- Deltakerne mener at hagesentre har lov til å holde åpent på søndager, etter logikken om at plantene må i jorden samme dag. Men hagesenter selger også møbler og interiørartikler, derved blir det ikke like konkurranseforhold i forhold til byggevaresentre som selger mange av de samme varene. «Jeg skjønner ikke hvor den regelen kommer fra.» «Når regelverket er så skjevt får noen bedrifter fordeler.»

- Kommunene synes å ha en noe ulik definisjon av hva som er «typiske turiststeder». Dette gir ikke like konkurranseforhold for butikkeiere.

Uavhengig av om de er prinsipielt for eller imot søndagsåpne butikker, ler deltakerne derfor litt av dagens lovgivning. De opplever også at det ikke er noen særlig konsekvens for butikkeiere å bryte loven slik det er i dag, kanskje fordi det er så glidende overganger mellom kategorier av butikker og noen gråsoner for hva som er turistbutikker.

For/imot at alle butikker kan ha åpent på søndager

I hver gruppe var halvparten av gruppedeltakerne i utgangspunktet positive til at alle typer butikker kan holde søndagsåpent om de ønsker det, og den andre halvparten var i utgangspunktet negative til dette. Denne sammensetningen av gruppene ble gjort for å gå i dybden på argumenter henholdsvis for og mot, og stimulere til en god diskusjon i gruppene.

Deltakerne som er imot at alle butikker kan ha åpent om søndager, vil gjerne ha en annerledes og rolig dag i uken og vil beholde dagens reguleringsordning, selv om denne oppleves som noe ulogisk. Deltakerne som er for at alle butikker kan holde åpent på søndager, mener dette ut fra en liberalistisk politisk grunnholdning om at alle butikker bør få like konkurransemuligheter og at forbrukerne bør få velge selv. De er for en liberalisering av prinsipielle grunner, ikke fordi de selv har et behov for å handle på søndager. «Hvorfor er lovverket der i det hele tatt? Hvorfor er det ikke fritt valg?»

I det følgende går vi i dybden på de hovedargumentene som kom frem på begge sider.

Hovedargumenter for at alle butikker kan holde åpent på søndager:

Økt sysselsetting

Sysselsetting for studenter, arbeidssøkende og ufaglærte kom opp som et hovedargument for å gi alle butikker anledning til å holde åpent på søndager. Det ble spesielt sett på som en god mulighet for studenter til å jobbe, siden de er opptatte med studier de andre dagene. *«Fint for studenter som bare kan jobbe helger, å få mulighet til å jobbe på søndager.»* Søndagsåpne butikker ble også sett på som en god mulighet til å sysselsette flere ufaglærte arbeidstakere. En arbeidssøkende ordla seg på denne måten: *«Jeg ville satt pris på å jobbe på søndager. Hvis jeg kunne ha jobbet på søndager hadde jeg hatt fri seks dager i uken, i stedet for syv dager i uken.»*

Større valgfrihet (både til å handle og selge)

Søndagsåpne butikker vil gi økt frihet og fleksibilitet både til forbrukere og næringsdrivende. Det gir forbrukere mulighet til å handle når det passer dem best. *«Om jeg tenker som en forbruker er det jo greit å ha det åpent.»* *«Folk må få bestemme over eget liv.»* *«På hverdager kan du bestemme selv, men ikke på søndag.»* Deltakere som mener at folk bør få bestemme selv om de vil handle på søndager, hevder dette mer som en prinsipp sak, enn uttrykk for et behov de har selv. *«Folk bør få velge selv når de vil handle. Men jeg tror ikke jeg ville ha handlet på søndager, nei tror ikke det.»* *«At det er søndagsåpne butikker betyr jo ikke at man må handle, da.»* Studenter som jobber i kiosk og restaurantbransjen- hevder at næringsdrivende hadde tapt mye penger om de måtte ha stengt på søndager. *«Om vi hadde vært stengt, hadde vi tapt mye penger.»*

Økt konkurranse på pris

Deltagere som er for en liberalisering, tror at likere konkurransevilkår for butikkene vil virke naturlig selvregulerende på hvilke butikker som vil overleve og ikke, og komme forbrukerne til gode både når det gjelder utvalg og pris. Hvis alt var fritt som til vanlig, er det ikke lenger grunnlag for at prisene blir presset noe opp på søndager.

Lovgivningen i dag er inkonsekvent

Noen mener at regelverket bør bli likt for alle næringsdrivende fordi dagens lovgivning gir noen bedrifter en konkurransefordel. Som nevnt tidligere blir også dagens ordning oppfattet som noe ulogisk. Det er uforståelig for deltakerne at bare de mindre dagligvarebutikkene kan ha åpent. Og hvorfor kan hagesentre ha åpent, mens byggevarer, som selger mye like varer, må holde stengt? Oppfatningen blant deltakerne er at hagesentre er åpne for at folk skal kunne drive med hagearbeid på søndager. Hvorfor skulle man da ikke kunne bruke helgen på oppussing og ha mulighet til å handle byggevarer på søndager ut fra samme logikk? *«Regelverket er skjevfordelt, og bør strammes opp.»*

Hvis det var fri konkurranse hevder noen at markedet ville regulere seg selv slik at forbrukerne får et godt vareutvalg til en god pris. Det blir feil at lovgivning skal regulere markedet og skape et skjevt grunnlag for konkurranse og føre til høyere matvarepriser på søndager. *«Når regelverket er skjevt, får noen bedrifter fordeler.» «Butikkene bør finne ut av det selv –rart at staten legger seg opp i det.» «Jeg er imot lovgivning basert på gamle religiøse dogmer.»*

Hovedargumentet mot at alle butikker kan holde åpent på søndager

En annerledes dag i uken

Ønsket om en annerledes dag i uken, en hviledag, kom frem som et hovedargument. Deltakerne mener det har en stor verdi med en rolig dag i uken, «en felles ladedag». *«En felles rytme og hvile er en kvalitet, en dag hele samfunnet puster.» «Jeg synes samfunnet kan koste på seg en dag med stengte butikker.» «Jeg vil ha en hviledag i uken. En blanding av religion, verdier, tradisjon.»* Deltakerne mener det er stort behov for en dag der alle har fri, en dag man kan være med familie og venner. Som en ansatt i barnehage sa det: *«Voksne bør ha fri av hensyn til barna. En dag som familien kan være sammen. Barna trenger det samværet med foreldrene.»* Den felles fridagen gir også rom for frivillighet, da alle har tid til å møtes samtidig. *«Vanskelig å finne et tidspunkt der alle kan møtes.» «Om alle skal jobbe mister vi den felles slapp-av-dagen.»*

Tilrettelegge for forbrukersamfunnet

Noen deltakere er redde for at søndagsåpne butikker vil føre til økt forbruk og kjøpepress. *«Forbruker må vernes mot seg selv – luksusfellen.»* Staten bør på en måte verne forbrukere mot å forbruke over evne. Deltakerne som er imot en liberalisering, er redde for at det norske samfunnet vil bli dradd enda mer i retning av et forbrukersamfunn, også i forhold til miljøbelastningen. *«Forbrukersamfunnet- vi bør bremse litt. Vil være miljøbelastende.» «Vi trenger en dag uten penger og kjøpepress.» «Du har 6 dager i uken til å handle, det er ikke krise. Du kan gå en dag uten melk!»* Klesbutikker blir trukket frem som

kroneksempelen på forbrukersamfunnet. «Hvis klesbutikker skulle ha åpent på søndager ville vi ha ødelagt alt, føler jeg.» Et annet poeng som blir trukket frem er at det ikke vil være en reell valgfrihet for butikkene å holde åpent eller ikke, hvis det åpnes for å ha søndagsåpent. Næringsdrivende vil bli presset til å holde åpent, noe som ikke vil gagne alle type butikker.

Får store samfunnskonsekvenser, spesielt for familielivet.

Et hovedpoeng for mange, er at søndagsåpne butikker vil generere andre, større endringer i samfunnet. «Som samfunn må vi unne oss en dag i uken som ikke må bemannes. Hvis alle butikker skal ha åpent, vil man snart også få behov for søndagsåpne barnehager, økt kollektivtilbud osv. » «Hvis flere skal begynne å jobbe, vil det gå ut over familielivet til folk. Det vil bli behov for åpne barnehager og SFO på søndager, og etter hvert vil flere og flere måtte jobbe også på søndager.» «Da kan vi bare slutte å ha fri alle sammen.» Deltakerne trekker frem at ungene deres gleder seg særskilt til samvær med foreldrene på søndagene, siden lørdag ofte er «handle-inn dag».

Arbeidstakers rettigheter

En problemstilling som kom tydelig frem, er at søndagsåpne butikker kan føre til endringer i turnus og legge press på arbeidstakere til å jobbe mer på søndager. «Makt til arbeidsgiver er det verste.» «I forbrukersamfunnet gir vi etter!» «Stakkar de som må jobbe på søndager.» «Jeg synes jeg mister mye når jeg jobber hver søndag, nesten som jeg mister fritiden min også.» Diskusjonen i fokusgruppene synes å vektlegge ansattes behov for å ha fri på søndager i større grad enn forbrukeres behov for å handle på søndager. Ansattrollen blir gitt høyere prioritet enn forbrukerrollen. «Søndagsåpne butikker blir valgfrihet for forbruker, også blir det trangt for den ansatte.»

Økt konkurranse vil føre til mindre mangfold

Motstanderne av søndagsåpne butikker ser en fare for at små, uavhengige butikker vil gå konkurs på bekostning av kjøpesentre. Små butikker etablert rundt kjøpesentrene vil måtte innstille sin virksomhet. «De butikkene som har stengt vil tape penger. Senter vil vinne frem.» «Hvis søndag blir mandag, så er ikke hipsterne på kafe på søndag.»

Kulturelt betinget argumentasjon:

Argumentasjonen både for og imot søndagsåpne butikker synes veldig kulturelt betinget. Oppussing og mulighet for å handle byggevarer på søndager blir brukt som et eksempel på at dagens loververk er ulogisk - det legger til rette for hagearbeid på søndager, men ikke oppussing.

Deltakerne er opptatt av likhet, også for næringsdrivende. Ideen om en hviledag basert på «norsk tradisjon og kultur» er dypt forankret i deltagerne. Motstanderne av søndagsåpent er veldig opptatt av at Norge ikke bør bli et rendyrket «forbrukersamfunn», og er opptatt av at staten skal holde litt igjen og ikke behøver gå i samme retning som mange av de andre europeiske landene. Deltagerne er også svært opptatt av arbeidstakers rettigheter vis-a-vis arbeidstaker, at arbeidstaker ikke skal bli presset til å jobbe på søndager og miste sine rettigheter til fridager.

Kategorisering av ulike typer butikker

I fokusgruppene la moderator en del lapper med navn på ulike typer butikker på bordet (f.eks. matbutikker, klesbutikker, el. butikker, apotek, kiosk, hagesentre, frisør, bakeri, vinmonopol, etc.). Deltakerne ble bedt om å samarbeide om å lage ulike grupper av disse butikkene, og kategorisere dem etter hvilke butikker de mente naturlig hørte sammen i lys av diskusjonen om søndagsåpne butikker.

Her er kategoriseringene som ble lagd:

Navn på gruppe: **Nødvendige behov**

Deltakerne er enige om at både dagligvarer og apotekvarer er varer man har grunnleggende behov for på en søndag. De skulle gjerne sett at det ble åpnet for at også apotek kan ha åpent på søndager. *«Jeg skulle gjerne hatt søndagsåpne apoteker.»*

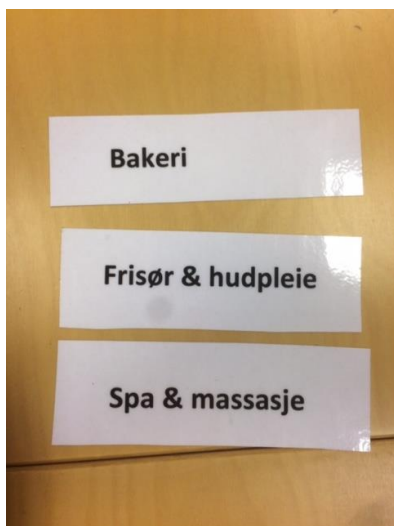
Navn på gruppe: **Forbruksvarer**

Disse butikkene er forbruksvarer som det ikke er absolutt nødvendig å få tak i på en søndag. «*Det er ikke essensielt forbruk.*»

Navn på gruppe: **Hører sammen**

Deltakerne oppfatter at disse butikkene hører naturlig sammen, de selger alle liknende varer. Blant disse, er det likevel bare «hagesentre & blomster» som får holde åpent på søndager i dag.

Navn på gruppe: Nytelse

Disse butikkene er alle «nytelse» og «opplevelse» orienterte varer og tjenester. Dette er butikker deltakerne godt kunne godt tenke seg var tilgjengelige på søndager.

Navn på gruppe: Absolutt ikke

Samtlige deltakerne var enige om at Vinmonopolet ikke bør ha åpent på søndager. Dette gjaldt også deltakere som i prinsippet mente at alle butikker må ha lov til å ha åpent på søndager. Grensen for nordmenns liberalisme for søndagsåpne butikker synes å gå her. Deltakerne synes ikke det burde tilrettelegges for alkoholinnekjøp på søndager.

Ulike åpningstider for ulike butikker?

Til slutt i denne øvelsen spurte vi deltagerne om de ulike gruppene med butikker de hadde laget og satt navn på, burde hatt ulike åpningstider på søndager, hvis det ble mulig for alle butikker å holde åpent.

Deltagerne synes jevnt over at det ikke er en god ide med ulike åpningstider for ulike butikker. Igjen ble ansattes rettigheter trukket frem, det ble sett på som en dårlig «deal» å jobbe på søndager men ikke få en hel arbeidsdag ut av det. De ser for seg en situasjon der du blir pålagt å arbeide på søndag og mister fridagen, men likevel ikke får mulighet til å opparbeide lønn for en hel arbeidsdag. «Bare jobbe tre timer, men hele dager er ødelagt.» «Enten må man ha åpent eller stengt.» Hvis det skulle bli graderte åpningstider, så burde i det minste butikkeiere på lov til å velge dette selv, og ikke bli pålagt en fast åpningstid av myndighetene –noe som vil gjøre regelverket blir enda mer vilkårlig og rotete.

Mulige samfunnskonsekvenser av søndagsåpne butikker

I fokusgruppene presenterte vi noen ulike påstander (1-9) om hva det vil medføre hvis alle butikker fikk ha søndagsåpent. Her følger en oppsummering av deltakernes resonnement rundt mulige konsekvenser.

Hvis alle slags butikker fikk holde åpent på søndager, ville det...

1. Gå ut over folkehelsen

Fokusgruppedeltakerne mener de ikke ville gjort noe annerledes på søndager selv om alle butikker hadde hatt søndagsåpent. De som går på tur vil fortsette med det. «Folk ser på Netflix uansett.» «Jeg ville tatt søndagsturen min uansett.» De fleste er uenige i at søndagsåpne butikker ville gått utover folkehelsen. Unntaket er muligens dem som shopper veldig mye sier enkelte. «Noen må beskyttes mot sin egen trang til å handle.» De som må jobbe på søndager vil miste en verdifull fridag og får mindre anledning til å slappe av. «Press i retning av å jobbe mer.» Men deltakerne har ikke noe tro på at folk ville ha gått mindre på søndagstur på grunn av søndagsåpne butikker. «Jeg tror ikke de som pleier å gå i skogen vil si – nei, nå gidder jeg ikke gå i skogen lenger.»

2. Ta livet av distriktsbutikkene

Deltakerne er skeptiske til at det ville ta livet av distriktsbutikkene hvis alle butikker var søndagsåpne. Om søndagsåpne butikker ble en realitet, ser de derimot for seg at distriktsbutikkene ville fått rimelig godt salg på søndager, siden de har mindre konkurranse. Deltakerne ser imidlertid for seg at mindre,

uavhengige butikkene vil tape konkurransen vis-a-vis de store kjøpesentrene i tettstedene. De mindre, uavhengige butikkene vil bli presset til å holde åpnet på søndager selv om det medfører store ansattekostnader og muligens ikke fører til større salg fordi folk vil prioritere å dra til de store kjøpesentrene. Dette kan føre til at de små selvstendige butikkene går konkurs og gi mindre mangfold og utvalg.

3. Skape flere arbeidsplasser

De fleste er enige i at det ville skape flere arbeidsplasser om alle butikkene var søndagsåpne. Men de ser for seg at det ville føre til flere deltidsstillinger, som ville gå ut over lavtlønnede i forhold til lønn og pensjonsrettigheter. *«Flere i jobb, men flere deltidsstillinger.»* Noen ser for seg at det ville skapes et større «klassemøte i forhold til jobber», mellom de som arbeider steder som må være åpent på søndager og jobber der man får fri på søndager. De yngre deltakerne (som stort sett er studenter) og arbeidsledige stiller seg derved veldig positive til å få anledning til å jobbe på deltid på søndager.

4. Bidra til økonomisk vekst

Noen ser for seg at det vil gi økonomisk vekst om alle butikkene var åpne på søndager. Andre deltakerne er skeptiske til om det ville skape mer økonomisk vekst om alle butikker var søndagsåpne. De ser ikke for seg at forbrukere vil handle mer, det totale forbruket ville trolig bare fordele seg mer jevnt utover uken. *«Tror ikke det totale salget vil øke.»* De ser for seg at noen butikker rett og slett vil gå konkurs, fordi det vil ikke være så mange som handler på søndagen, og de mindre, uavhengige butikkene vil kanskje de taper konkurransen mot de store handlesentrene.

5. Være bra for reiseliv og turisme

Det hersker enighet i fokusgruppene om at søndagsåpne butikker vil være bra for reiseliv og turisme. *«Det ser kjedelig ut for turistene, blant annet de som kommer inn med cruisebåtene og bare går gatelangs og det er lite å finne på.»*

6. Gå på bekostning av frivillighet og dugnadsarbeid

På dette punktet mener deltakerne det er viktig å skille mellom skolerelatert «dugnadsarbeid» som er plikt, og annet frivillig arbeid som er noe man brenner for, slik som politisk deltagelse osv. «Pliktfrivilligheten» kan bli rammet av søndagsåpne butikker, for det kan gjøre det lettere å si nei på grunn av at man jobber mye. De tror derimot ikke den indre motiverte frivilligheten vil bli særlig rammet, fordi det man brenner for og liker å gjøre vil man uansett finne tid til. *«Er du interessert i noe, vil du jobbe for det uansett.» «Folk vil stille opp for det de brenner for, det er uansett noe du må lage tid til.»*

7. Føre til økte miljøutslipp

Majoriteten av deltakeren ser for seg at søndagsåpne butikker kan føre til at flere handler på søndager og at det produseres flere varer og derved fører til økte miljøutslipp. De ser også for seg at åpne butikker kan føre til mer turisme og flere cruisebåter, som er forurensende. Troen på at søndagsåpne butikker vil føre til økte miljøutslipp, men trolig ikke gi økt økonomisk vekst (punkt 4) står på sett og vis i motsetning til hverandre. Diskusjonen rundt søndagsåpne butikker på dette punktet bærer preg av antagelser, ingen vet helt hva dette vil føre til, og deltagerens argumentasjon baserer seg deres politiske” grunnholdninger”. På den andre siden ser de for seg at forbrukere muligens vil kaste mindre mat om det er mulig å handle hyppigere og du ikke trenger å planlegge innkjøp så nøye.

8. Være bra for forbrukerne

På den ene siden ville søndagsåpne butikker være bra for forbrukerne, det ville bli mer praktisk og de ville slippe å planlegge innkjøp så nøye. Det ville gi forbrukerne frihet til å velge selv når de skal handle. Det ville også bli mulig å få levert ting man har kjøpt på nett på søndager. På den annen side var det flere som mente at det ikke ville være bra for forbrukerne, at noen forbrukere bør beskyttes mot seg selv, slik at de ikke forbruker for mye og opparbeider seg kredittkortgjeld etc. *«For mye frihet kan være negativt.» «Noen forbrukere må beskyttes mot seg selv.»* De som følger denne argumentasjonen, mener det er positivt med en stengt dag i uken, der alt går roligere og man «tvinges» til å slappe av og ikke delta i forbrukssamfunnet. *«Jeg tror forbrukeren også trenger en pause.»*

Påstanden trigget også en diskusjon om det ville føre til lavere/høyere priser om alle butikker var åpne på søndager. Det var stor usikkerhet rundt hvordan dette vil påvirke prisnivået. Hovedantagelsen i gruppen var at økt konkurranse ville føre til at prisene på søndager blir presset ned og ligge på det samme nivået som resten av uken. Noen ser også for seg at søndagsåpent vil føre til større personalutgifter jevnt over, og at forbrukerne må ta denne regningen med høyere priser.

9. Gi likere konkurransevilkår for alle næringsdrivende

Umiddelbart mener deltagerne at muligheten for alle butikker å holde åpent på søndager, vil gi likere konkurransevilkår for næringsdrivende. Men når de diskuterer litt i dybden blir de mer usikre på dette. De ser for seg at de store kjøpesentrene vil komme bedre ut og muligens presse de mindre, uavhengige butikkene ut av markedet. *«Jeg kan garantere deg at «Jonny's Hobbybutikk» hadde krasjlada ganske fort.»* Dette kan på sikt føre til mindre mangfold av butikker og mindre utvalg.

I løpet av diskusjonen kom det opp to nye elementer som vi valgte å inkludere i den kvantitative undersøkelsen.

To nye argumenter kom opp:

10. Gå utover familielivet til folk

Deltagerne ser for seg at søndagsåpne butikker vil føre til at flere og flere yrkesgrupper må jobbe. Hvis alle butikkansatte skal jobbe på søndager, blir det også behov for at de som jobber i kollektivsektoren må jobbe, osv. Til slutt vil det muligens bli behov for at også barnehagene og SFO må holde søndagsåpent. Konsekvensen av dette vil være at familiene mister sin viktigste «familiedag» der man kan gå på besøk, dra på tur osv. Som en førskolelærer sa det: «*Barna trenger fridagen med foreldrene sine.*»

11. Endre «norsk kultur»

Selv om det ikke lenger finnes en «felles søndagskultur», er den norske tradisjonen med å ha søndagen som en annerledes dag i uken høyt verdsatt blant fokusgruppedeltakerne. De setter pris på denne «annerledesdagen» som gir dem mulighet til å være sosiale en dag de fleste har fri, og velge selv hva de skal gjøre, om de skal dra på ski eller slappe av med Netflix på sofaen. Hvis alle butikker skal ha søndagsåpent, vil dette føre til enda mer press og intensivt forbrukersamfunn, og man ville miste søndagen som en dag for hvile og oppladning. Det er en oppfatning blant mange av fokusgruppedeltakerne at søndagsåpne butikker på denne måten vil påvirke norsk kultur i negativ retning. Mange vil miste en dag med frihet til å gjøre hva de ønsker.

Inkludering av disse to påstandene i den kvantitative delen av undersøkelsen, viser også at dette hovedbekymringene folk har ved søndagsåpent for alle butikker.

Livsfase og alder avgjørende for holdning

Vi så en forskjell mellom gruppen med de yngre deltakerne (18-30 år) og gruppen med de noe eldre deltakerne (30-60 år). De yngre var jevnt over mer positive til søndagsåpne butikker, og de dramatiserte ikke samfunnspåvirkningen dette ville skape på samme måte som de eldre. De fleste i den yngre gruppen var studenter, noen av dem jobbet allerede på søndager og bare en hadde barn (og hun var imot søndagsåpne butikker). Gruppen med eldre deltakere var mer låste i sin posisjon, og de som var imot søndagsåpne butikker var mer «kraftfulle» i sin argumentasjon, og mer opptatt av å overbevise hverandre.

Ingen av deltakerne endret standpunkt iløpet av samtalen, men de yngre var mer villige til å engasjere seg i hverandres motstridende standpunkter og kunne se saken fra flere sider. Hvilken livsfase du er i, påvirker således i stor grad påvirker hvor sterkt man er opptatt av søndagen som hviledag. Flere av de eldre er i fast jobb og har etablert familie med barn. De er mer glødende opptatt av å

beskytte fridagen sin, enn de yngre som ikke har etablert seg enda og har en mer avslappet holdning til søndagen. De yngre var mer opptatte av muligheten til å få jobbe og spare til egen leilighet på sikt. De eldre synes mer opptatt av å beholde det etablerte.

Likevel var hovedinnstillingen til både de yngre og eldre deltakerne at: *«Jeg gjør hva jeg vil på søndager uansett.»*

Råd fra fokusgruppedeltakerne

Samtalen i fokusgruppene ble avsluttet med at vi spurte deltakerne hvilket standpunkt de mener Forbrukerrådet bør innta når det kommer til søndagsåpne butikker. Hovedrådet er at Forbrukerrådet bør fokusere på nødvendige behov, slik som dagligvarer og apotek. Av prishensyn synes deltakerne at Forbrukerrådet bør gå i retning av et mer harmonisert regelverk- i store trekk beholde dagens ordning men å foreslå gjøre justeringer som forbedrer det eksisterende regelverket.

Hovedanbefalingen fra forbrukerne var derved at Forbrukerrådet bør gå inn for å i store trekk å beholde dagens regelverk, med noen justeringer:

- Åpne for at også alle apotek kan ha søndagsåpent, dette er nødvendige varer på søndager.
- Gi dagligvarebutikker mulighet for å ha åpent uavhengig av størrelse. Det er for rart at ansatte går inn på «bakrommet» og finner det du trenger.
- Stenge for at hagesenter kan ha åpent, eller gi både byggevarer og hagesenter muligheten til å ha åpent, slik at folk kan bruke søndagen til å fikse både hus og hage.

Resultat fra befolkningsundersøkelsen

Utvalg og metode

For å kartlegge forbrukernes oppfatninger og holdninger til søndagsåpne butikker er det utført en landsrepresentativ befolkningsundersøkelse med 1 000 personer over 18 år.

Undersøkelsen er gjennomført i Norstats respondentpanel, som består av cirka 83 000 nordmenn som har tilgang til internett, og er satt sammen for å være representativt for Norges «internettbefolkning.» Resultatene er veiet på kjønn, alder og geografi i henhold til offentlig statistikk.

Hovedfunn fra undersøkelsen

Søndagsåpne butikker ser ut til å være et område de fleste har en bestemt formening om, da det – med enkelte unntak, er gjennomgående lave andeler som svarer «vet ikke» på spørsmålene i undersøkelsen. Det fremkommer imidlertid et nokså tydelig skille mellom oppfatninger blant unge og eldre. De yngre fremstår som mer liberale og positive, mens skepsisen ser ut til å øke med alderen, og de eldre har mer tradisjonelle holdninger når det gjelder søndagsåpne butikker. Den yngste aldersgruppen vi har intervjuet er mellom 18 og 29 år, mens den eldste er over 60 år, slik vi har valgt å kategorisere respondentene.

Forbrukernes handlevaner

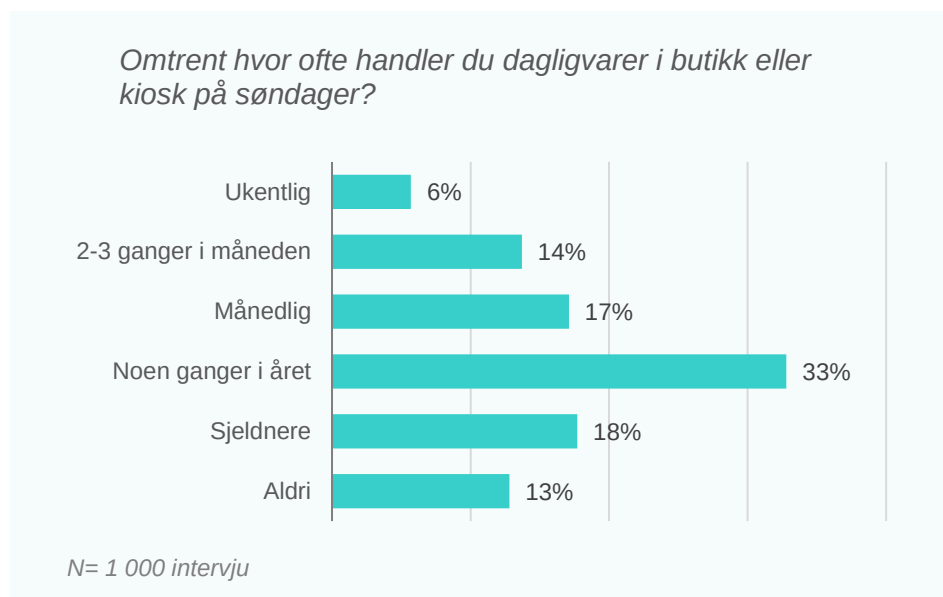
Vi startet med å kartlegge forbrukernes handlevaner i søndagsåpne butikker når det gjelder innkjøp av dagligvarer. Undersøkelsen går ikke nærmere inn på hvor omfattende innkjøpene er.

Totalt sett ser vi at 37 prosent handler dagligvarer på søndager månedlig eller oftere. Søndagshandel er mest utbredt blant unge, og minst utbredt blant eldre. Mens 17 prosent i aldersgruppen over 60 år svarer at de gjør søndagsinnkjøp av dagligvarer minst en gang i måneden, er andelen oppe i 59 prosent blant de som er mellom 18 og 29 år. Andelen som *aldri* handler dagligvarer på søndager er klart høyest blant de som er over 60 år (26 prosent). Blant de som er under 45 år er det tre til fem prosent som svarer at de aldri gjør innkjøp av dagligvarer på ukas siste dag.

Søndagshandel ser også ut til å forekomme hyppigst i Oslo og andre byområder. Blant de som bor på tettsteder og på landsbygda svarer én av fem at de aldri

handler dagligvarer på søndager, mens dette kun gjelder hver tjuende Oslo-innbygger.

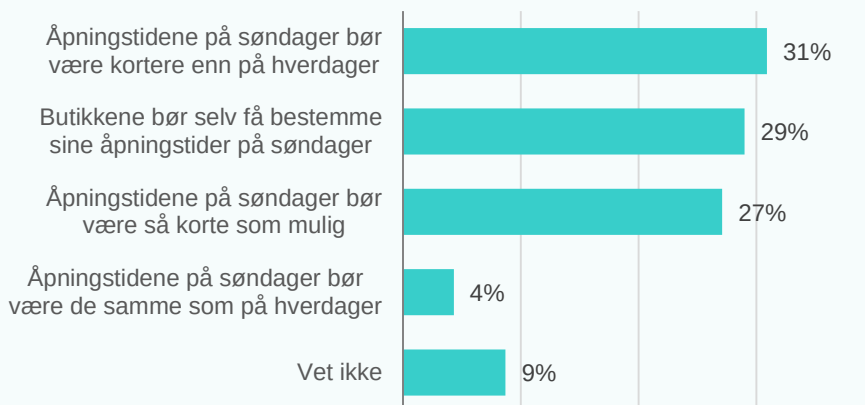
Hvilke åpningstider foretrekkes?

Vi spurte forbrukerne hvilke åpningstider de ville foretrekke, dersom det ble lovlig for alle butikker å holde åpent på søndager. Gitt at muligheten for søndagsåpent ble en realitet for alle butikker, er forbrukernes standpunkt nokså jevnt fordelt mellom å mene at åpningstidene på søndager bør være kortere enn på hverdager (31 prosent), at åpningstidene på søndager bør være så korte som mulig (27 prosent), og at butikkene selv bør få bestemme åpningstid på søndager (29 prosent.) Fire prosent mener at åpningstidene på søndager bør være de samme som på hverdager.

Når det er sagt, ser vi forskjeller i oppfatninger mellom unge og eldre også her. Gitt at det ble lovlig for alle butikker å holde søndagsåpent, mener fire av ti over 60 år mener at åpningstidene på søndager bør være så korte som mulig, mens bare 16 prosent av de yngste mener dette. De yngste er på den annen side den gruppen som i størst grad mener at åpningstidene på søndager bør være kortere enn på hverdager. Fire av ti under 30 år gir uttrykk for dette standpunktet.

Oppfatningen om at butikkene selv bør få bestemme sine åpningstider på søndager er mest utbredt blant yngre. Her finner vi 32 prosent enige blant de som er under 30 år og 38 prosent enige i aldersgruppen 30-44 år. Denne holdningen er også betydelig mer utbredt særlig i Oslo (38 prosent), men også i andre norske byer (31 prosent), sammenlignet med tettsteder og landsbygd (23 prosent).

La oss tenke oss at det ble lovlig for alle butikker å holde åpent på søndager. Hvilke åpningstider ville du foretrekke?

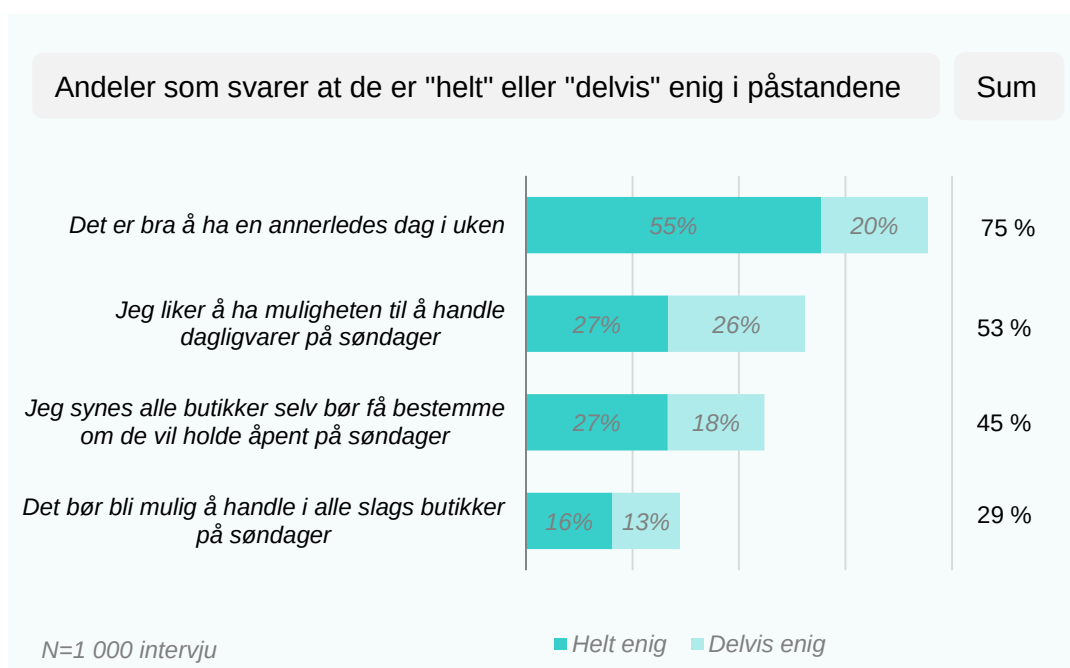

N= 1 000 intervju

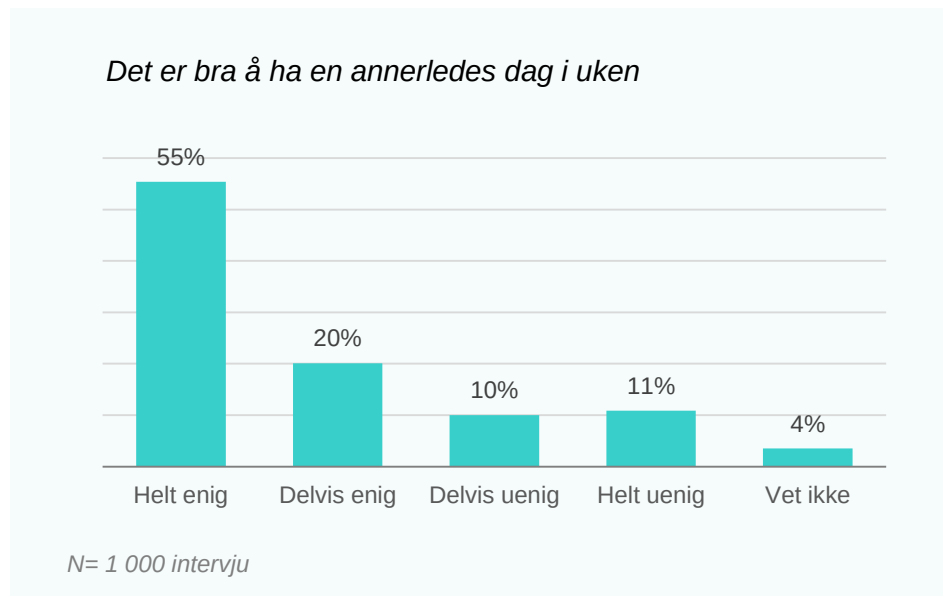
Holdninger til søndagsåpne butikker

For å kartlegge hvilke holdninger som råder omkring søndagsåpne butikker, fremsatte vi noen påstander som respondentene skulle angi om de var helt enig, delvis enig, delvis uenig eller helt uenig i, eller de kunne svare «vet ikke», som indikerer at de ikke har noen formening. Påstandene ble presentert i tilfeldig rekkefølge for hver respondent.

I dag er det bare kiosker, små dagligvarebutikker, hagesentre og butikker på typiske turiststeder som har lov til å holde åpent på søndager, og med dette som utgangspunkt ønsket vi å avdekke hvilke generelle oppfatninger forbrukerne har når det gjelder søndagsåpne butikker.

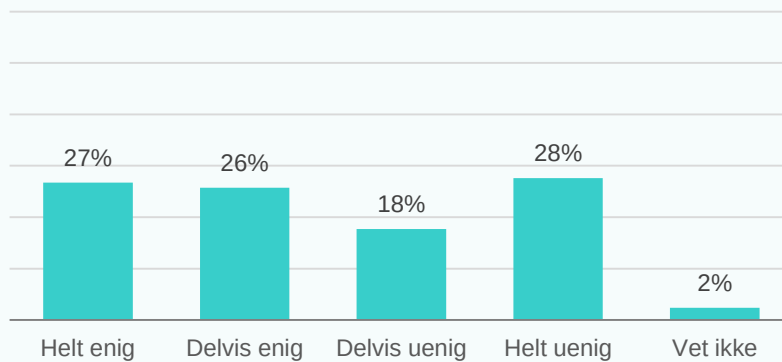

Vi ser at tre av fire mener «det er bra å ha en annerledes dag i uken», og hele 55 prosent av de spurte sier seg helt enig i denne påstanden. De som er eldre enn 45 år, og særlig de som har passert 60 år gir i større grad uttrykk for et ønske om en annerledes dag i uken sammenlignet de som er yngre. I aldersgruppen 60 år+ er det 66 prosent som sier seg helt enig i utsagnet, mens 14 prosent er delvis enig.

Flere enn halvparten av de vi har intervjuet (53 prosent) gir uttrykk for at de liker å ha muligheten til å handle dagligvarer på søndager. Det ser ut til at denne muligheten verdsettes høyere jo yngre man er. Mens 68 prosent av de som er under 30 år sier seg henholdsvis helt enig (38 prosent) og delvis enig (30 prosent) i utsagnet, er andelen enige kun 27 prosent blant de som er over 60 år.

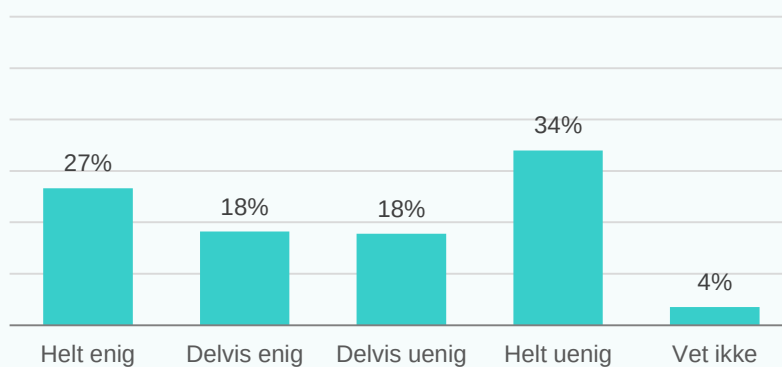
Jeg liker å ha muligheten til å handle dagligvarer på søndager

N= 1 000 intervju

Den samme tendensen ser vi når vi fremsetter en påstand om at alle butikker selv bør få bestemme om de vil holde søndagsåpent. Mens totalt 45 prosent er enige i at denne avgjørelsen bør være opp til den enkelte butikk, er det 55 prosent i den yngste aldersgruppen som mener dette, og andelen enige synker gradvis med økende alder. Blant de som har passert 60 år er det bare 32 prosent som sier seg enig i påstanden.

Jeg synes alle butikker selv bør få bestemme om de vil holde åpent på søndager

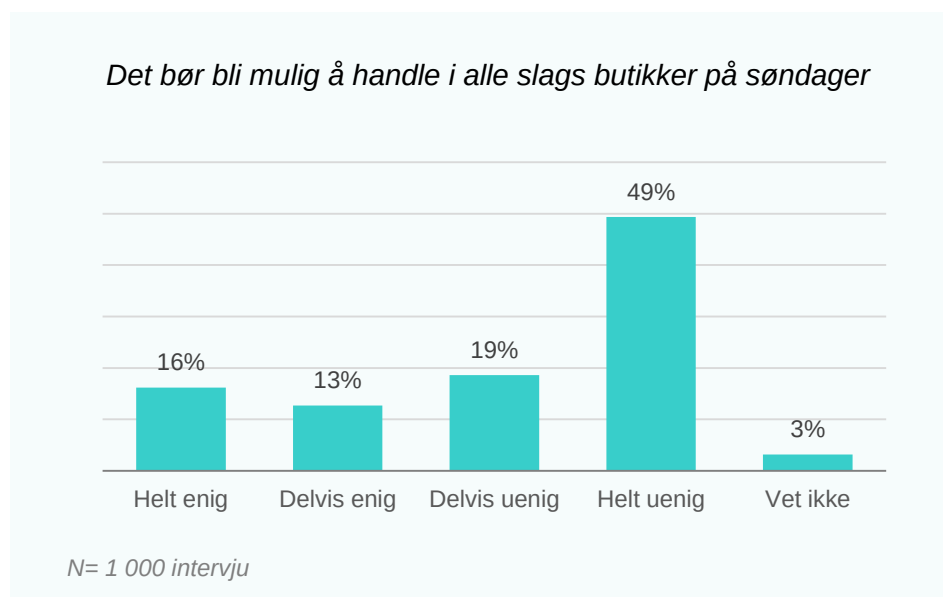

N= 1 000 intervju

Oppslutningen om søndagsåpent er imidlertid litt lavere når vi introduserer idéen om at det bør bli mulig å handle i alle slags butikker på søndager, og 29 prosent sier seg enig i dette. Selv om yngre i større grad enn eldre ser ut til å mene at muligheten for søndagsåpent bør bli en realitet for alle slags butikker, er det bare 35 prosent som er enige selv i den yngste aldersgruppen. På den

annen side sier 80 prosent av den eldste aldersgruppen seg uenig i påstanden, herav 68 prosent som er helt uenig.

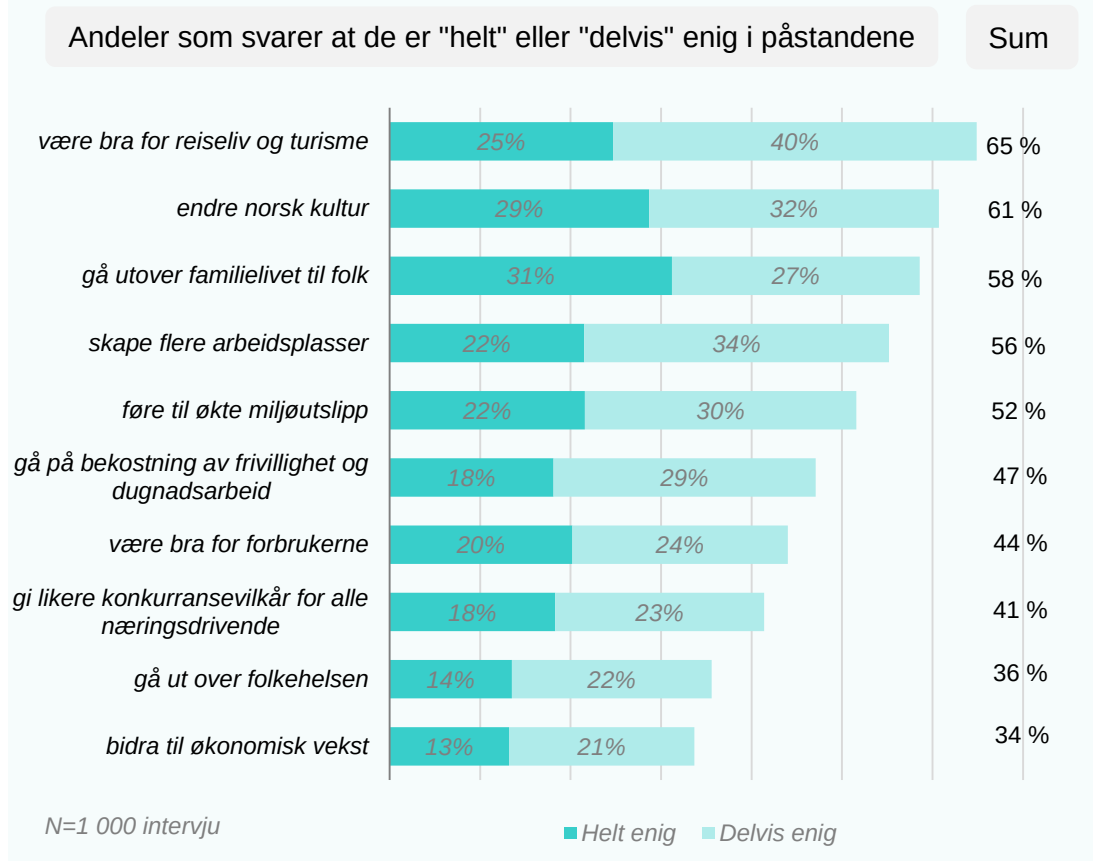

I Oslo-området er interessen for å handle på søndager større enn andre steder i landet, og 43 prosent mener muligheten til å gjøre dette bør bli en realitet.

Mulige samfunnseffekter av søndagsåpne butikker

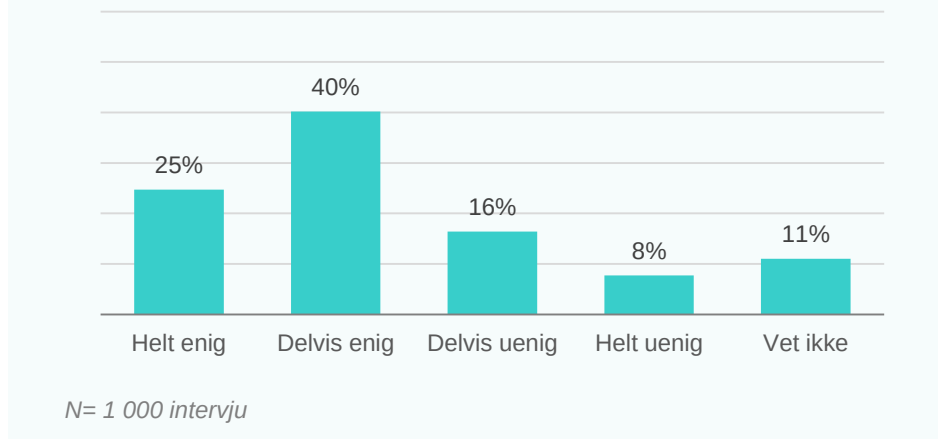
Dersom alle slags butikker fikk muligheten til å holde åpent på søndager, kan man tenke seg ulike samfunnsmessige konsekvenser av dette. For å avdekke respondentenes syn på slike potensielle effekter, ba vi dem ta stilling til hvor enig eller uenig de var i hvordan søndagsåpne butikker ville kunne påvirke ulike områder i samfunnet.

Hvis alle slags butikker fikk holde åpent på søndager, ville det...

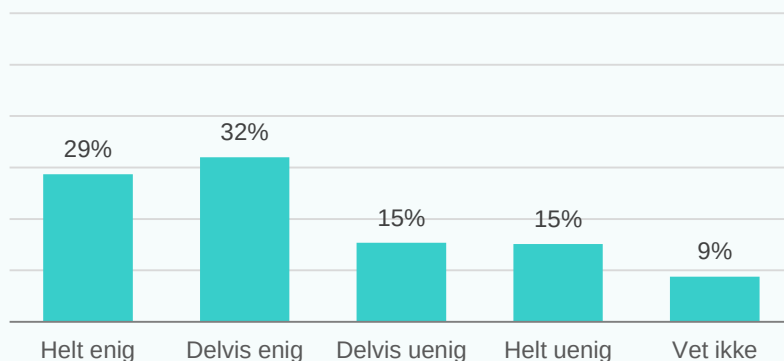
Først og fremst ser det ut til at søndagsåpent for alle butikker oppfattes som positivt for reiseliv og turisme, og 65 prosent av de spurte er av den oppfatningen.

Hvis alle slags butikker fikk holde åpent på søndager, ville det være bra for reiseliv og turisme

Totalt sett 61 av de spurte, og 74 prosent i den eldste aldersgruppen mener søndagsåpne butikker ville endre norsk kultur. Om dette indikerer en endring i positiv eller negativ retning fremkommer ikke i denne undersøkelsen.

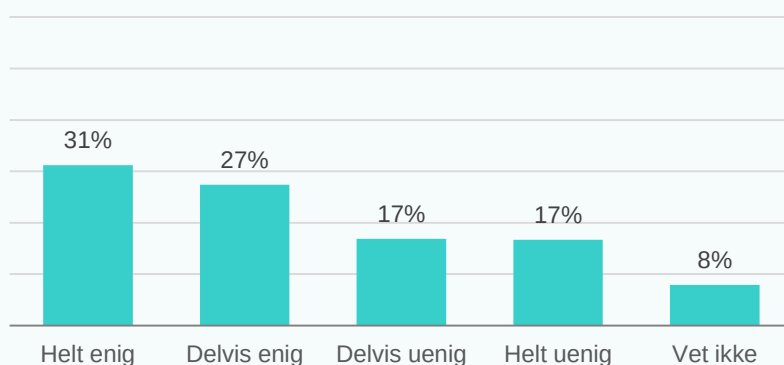
Hvis alle slags butikker fikk holde åpent på søndager, ville det endre norsk kultur

N= 1 000 intervju

Bortimot seks av ti spurte (58 prosent) er bekymret for at søndagsåpne butikker ville gå utover familielivet til folk. Bekymringen ser ut til å være stigende med økt alder, og i den eldste aldersgruppen er det 67 prosent som sier seg enig i påstanden.

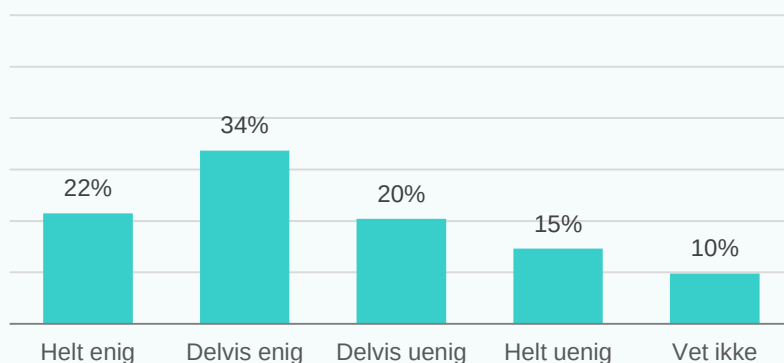
Hvis alle slags butikker fikk holde åpent på søndager, ville det gå utover familielivet til folk

N= 1 000 intervju

Alt i alt mener 56 prosent at flere arbeidsplasser blir et resultat dersom butikkene fikk holde åpent på søndager. Her ser optimismen ut til å være størst blant yngre respondenter

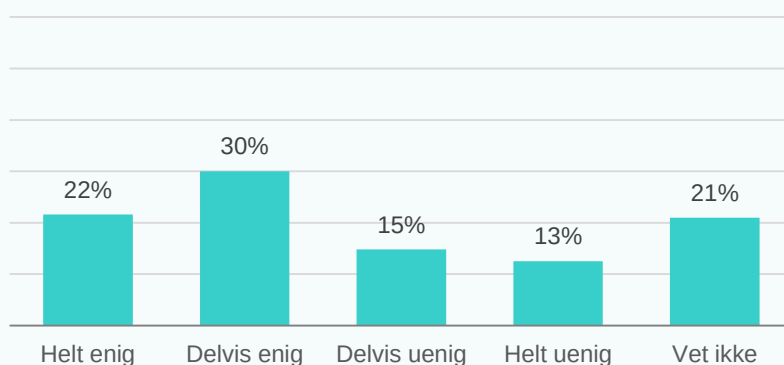
Hvis alle slags butikker fikk holde åpent på søndager, ville det skape flere arbeidsplasser

N= 1 000 intervju

Det er mulig å se for seg økte miljøutslipp som en negativ konsekvens av søndagsåpne butikker, og litt over halvparten av de spurte (52 prosent) sier seg enig i denne spådommen. Én av fem (21 prosent) har ingen formening om dette.

Hvis alle slags butikker fikk holde åpent på søndager, ville det føre til økte miljøutslipp

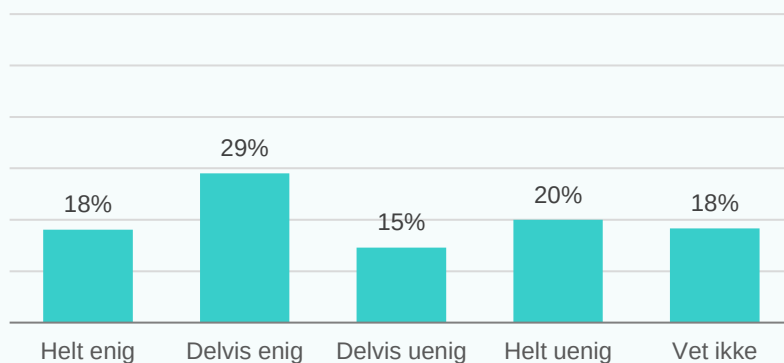

N= 1 000 intervju

Man kan også tenke seg at dugnadsånden og frivillig arbeid vil kunne lide under et regime med søndagsåpne butikker. Totalt sett er det 47 prosent som ser for

seg dette som et mulig resultat av å tillate butikker å holde åpent på søndager. Bekymringen er litt økende med alder. 18 prosent kan ikke ta stilling til dette.

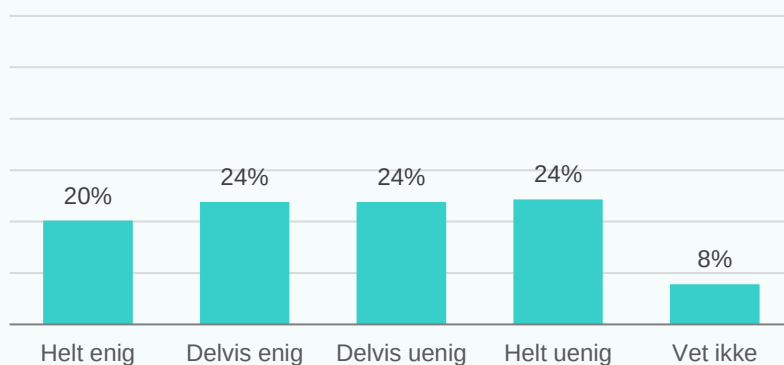
Hvis alle slags butikker fikk holde åpent på søndager, ville det gå på bekostning av frivillighet og dugnadsarbeid

N= 1 000 intervju

Påstanden om at søndagsåpne butikker av alle slag ville være bra for forbrukerne, er det delte meninger om. 44 prosent av sier seg enig, mens en liten overvekt (48 prosent) er uenig i påstanden. De yngre forbrukerne er mer positive enn de som er eldre.

Hvis alle slags butikker fikk holde åpent på søndager, ville det være bra for forbrukerne

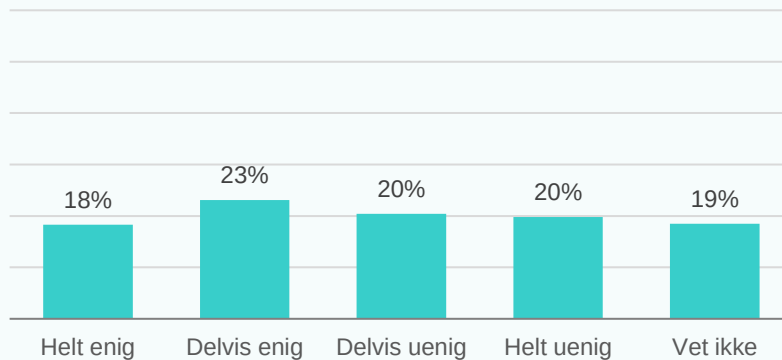

N= 1 000 intervju

Å tillate alle butikker å holde åpent på søndager vil utvilsomt kunne ha betydning for konkurranse-vilkårene blant de som driver næringsvirksomhet. Hvorvidt dette ville gi likere konkurransevilkår for alle næringsdrivende er det

imidlertid ulike oppfatninger om. Folkeopinionen er delt i to like store andeler på omkring 40 prosent henholdsvis enige og uenige. De resterende (19 prosent) har ingen oppfatning om hvorvidt konkurransevilkårene vil bli mer rettferdige.

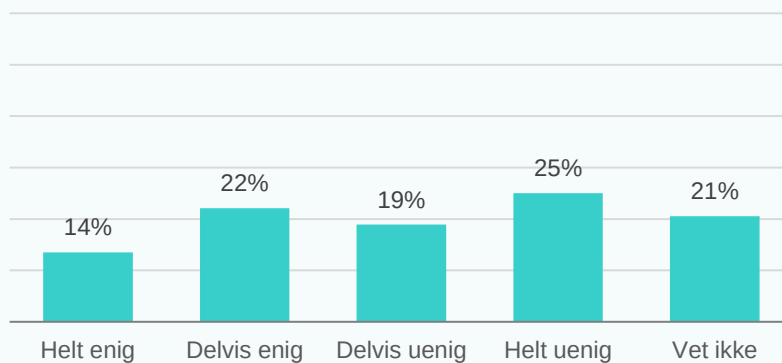
Hvis alle slags butikker fikk holde åpent på søndager, ville det gi likere konkurransevilkår for alle næringsdrivende

N= 1 000 intervju

Selv om én av fem (21 prosent) ikke har noen klar oppfatning om hvorvidt søndagsåpne butikker ville gå ut over folkehelsen, er det også 36 prosent som mener at dette er en risiko. De eldre er mer skeptiske enn de yngre, og i den eldste aldersgruppen er det også 27 prosent som ikke kan ta stilling til påstanden.

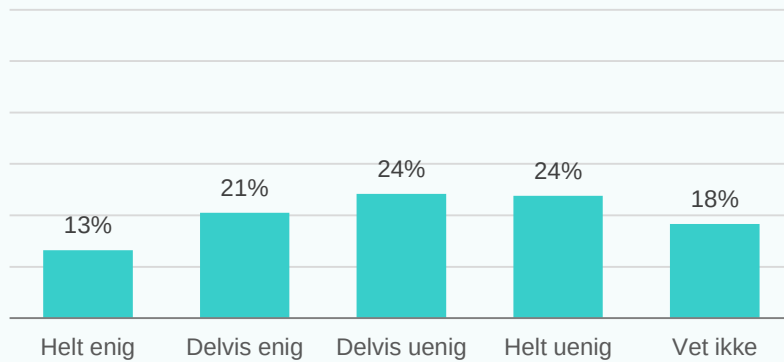
Hvis alle slags butikker fikk holde åpent på søndager, ville det gå ut over folkehelsen

N= 1 000 intervju

Selv om det ble tillatt for alle butikker å holde åpent på søndager, er det bare 34 prosent av de spurte som er enig i at dette ville bidra til økonomisk vekst. Igjen ser vi at optimismen er størst blant de unge, mens de eldre er mer skeptiske. 18 prosent totalt, og 26 prosent i den yngste aldersgruppen har ingen formening om hvorvidt søndagsåpent ville bidra til økonomisk vekst.

Hvis alle slags butikker fikk holde åpent på søndager, ville det bidra til økonomisk vekst

N= 1 000 intervju

Vedlegg 1: Samtaleguide fokusgrupper

Oppvarming

- Forklar om gruppesamtaler
- Når dere ikke har fått vite mer detaljert på forhånd hva som skal foregå, er det for at dere ikke skulle forberede dere så mye. Da blir mye av hensikten borte for oss, for dette er ingen kunnskapsprøve, det er dine meninger vi er interesserte i.
- Ingen riktige/gale svar - kun din personlige mening. Her kan du få lov å være så subjektiv du bare vil.
- Trenger å høre ALLES mening
- Representanter fra oppdragsgiver følger samtalen via video/enveisspeil. Når de ikke sitter inne i rommet hos oss, er det blant annet for at de skal ha anledning til å samtale seg i mellom om det som skjer.
- Lydbånd og video fordi jeg må konsentrere meg om hva dere sier - går gjennom tapene etterpå ved rapporteringen. Behandles konfidensielt i prosjektgruppen.
- Bare én snakker om gangen. Ingen dobbeltsamtaler, slik at jeg kan miste viktige kommentarer
- Det gjør ingenting om du ikke vet så mye, eller har så mye å si om det vi snakker om. Det er OK, og like viktig for oss å få rede på.
- Det er helt OK at dere stiller hverandre spørsmål, dersom dere ikke forstår hva en annen har sagt, eller dere lurer på noe.
- Ikke still spørsmål til meg. Hva jeg vet og tror er ikke viktig, det er hva dere tenker og mener som betyr noe. Det er derfor vi er her.
- Ikke vær redd for å ha andre oppfatninger enn resten av gruppen. Vi er ikke ute etter at alle skal være enige, med mindre dere virkelig er enige.
- Når vi innkaller til gruppesamtaler og ikke spør én og én, er det for å få frem eventuelle forskjeller og nyanser i oppfatninger, like mye som likheter.
- Dette er ikke noe møte i vanlig forstand, det er en samtale. Jeg sitter her for å lede samtalen, men tegner ingen taleliste. Jeg ønsker at samtalen skal løpe mest mulig fritt - at dere griper ordet når dere føler for det - som om dere satt ved lunsjbordet på jobben - hvor noen har introdusert temaet ...
- Av og til kan det allikevel hende at jeg tar en runde for å høre alles oppfatning
- Jeg sitter her også for å passe på at vi kommer oss gjennom det vi skal. Det kan hende at jeg sier fra dersom jeg synes dere snakker for mye. Det er viktig for oss at alle slipper til med det de har å si.
- Dere vil aldri bli kontaktet igjen som følge av at dere har deltatt her.
- Noen spørsmål?

Presentasjon rundt bordet

- Navn, alder, yrke/beskjeftigelse, bosituasjon/sivil status, barns alder og fritidsinteresser.
- Er det noen av dere som jobber et sted som har åpent om søndager?

Innledning til selve samtalen

Forbrukerrådet skal representere forbrukerne og forbrukerens behov. Vi lurer derfor hva norske forbrukere synes om søndagsåpne butikker. I dag skal vi altså snakke om fordeler og ulemper med søndagsåpen butikker.

Vi skal være ferdige senest kl 18.30/ 21.00 slik som avtalt.

Søndagen

- Hvis jeg sier **søndag**, hva tenker dere da? Hvilke ord dukker opp i hodet?
- Hva forbinder dere med ordet søndag? / Hva er det som **kjennetegner** søndagen?

RUNDE RUNDT BORDET

- Hva pleier dere å gjøre på søndagen? Bekskriv en vanlig søndag for deg.
- Kan vi snakke om en felles norsk kultur om søndagen?
 - Søndagsmiddag, søndagstur, kirke, sove lenge, hagearbeid etc.

Søndagshandling

- Er noen av dere som handler på søndager? Hva handler dere da?
 - Probe: Matvarer, kiosk, bensinstasjon, souvenirbutikker, plantebutikker, netthandel, grensehandel.
- De som handler i matbutikk/kiosk på søndager:
 - Hvorfor handler dere på søndag? Hvorfor passer det å handle på søndag?
 - Hvilke matvarer handler dere vanligvis på søndager?
 - Er det snakk om andre matvarer enn dem du kjøper ila. uken?
- De som ikke handler i matbutikk/kiosk på søndager:
 - Hvorfor handler dere ikke på søndag? Hvorfor passer det ikke å handle på søndag?
- Hva med å kikke i butikkvinduer? «Vindushandler» dere på søndag?
- Hva med å handle på nett? Handler dere matvarer på nett? Når i uken gjør dere det?

For/imot Søndagsåpne butikker

IMOT Søndagsåpne butikker fra et Forbrukerperspektiv / Borgerperspektiv /Ansattperspektiv

Dere fikk en hjemmeoppgave der dere skulle skrive ned noen argumenter imot å ha søndagsåpne butikker. Hvis dere har med hjemmeoppgaven kan dere gjerne ta den frem nå.

- Hvilke argumenter ser dere IMOT at alle butikker bør få mulighet til å ha åpent på søndager om de ønsker? MODERATOR NOTER PÅ FLIPOVER.

MODERATOR GÅR I DYBDEN PÅ ARGUMENTASJONEN PER POENG SOM KOMMER OPP. PRØVER SAMMEN MED DELTAKERNE Å SKILLE UT ARGUMENTER FRA «BORGERPERSPEKTIV» VS. ARGUMENTER FRA ET «FORBRUKERPERSPEKTIV» VS. ARGUMENTER FRA ET ANSATTEPERSPEKTIV. DELTAKERNE BES SPESIELT UTDYPE «FORBRUKERARGUMENTENE».

Probe:

- Søndagsfreden, tradisjon, tidsbruk, miljøhensyn, folkehelse, frivillig arbeid etc.
- Arbeidsvilkår, medbestemmelse i forhold til åpningstider, overtid, trivsel for arbeidstakere etc.
- Hvilke av disse argumentene er viktigst?

Probe: Selv om dere i prinsippet er i mot, kunne det likevel tenkes at dere ville ha handlet om butikkene var åpne på søndager?

FOR Søndagsåpne butikker fra et Forbrukerperspektiv / Borgerperspektiv / Ansattperspektiv

- Hvilke argumenter ser dere FOR at alle butikker bør få mulighet til å ha åpent på søndager om de ønsker? MODERATOR NOTER PÅ FLIPOVER.

MODERATOR GÅR I DYBDEN PÅ ARGUMENTASJONEN PER POENG SOM KOMMER OPP. PRØVER SAMMEN MED DELTAKERNE Å SKILLE UT ARGUMENTER FRA «BORGERPERSPEKTIV» VS. ARGUMENTER FRA ET «FORBRUKERPERSPEKTIV» VS. ARGUMENTER FRA ET ANSATTEPERSPEKTIV. DELTAKERNE BES SPESIELT UTDYPE «FORBRUKERARGUMENTENE».

Probe:

- Hektisk å handle på lørdager/hverdager, valgfrihet, tidsklemma, praktiske etc.
- Sysselsette flere i arbeid, mange vil jobbe søndager
- Hvilke av disse argumentene er viktigst?

MODERATOR PRØVER OGSÅ Å AVDEKKE HOLDNINGEN TIL DELTAKERE SOM ALLEREDE JOBBER PÅ SØNDAGER

Kategorisering av butikker

PÅ BORDET LIGGER DET EN DEL LAPPER MED ULIKE TYPER BUTIKKER (FOR EKS MATBUTIKKER, KLESBUTIKKER, EL.BUTIKKER, APOTEK, KIOSK, PLANTEBUTIKKER, SUVENIRBUTIKKER, FRISØR ETC).

- Kan dere jobbe sammen og lage ulike grupper av disse butikkene? Kategorisere butikker som hører sammen i forhold til søndagsåpne butikker.

PER GRUPPE SOM BLIR LAGET:

- Hva er det som kjennetegner denne gruppen butikker? Hva har de til felles i forhold til søndagsåpne butikker? Hva kan vi kalle denne gruppen? Er dette en type butikker det er naturlig å handle i på søndager?

Til slutt:

- Hvis alle butikker hadde åpent på søndager, burde disse ulike gruppene av butikker ha forskjellig åpningstider? Burde noen av disse gruppene ha kortere åpningstider på søndager enn andre? Hvorfor, hvorfor ikke?
- Er det en god ide med ulike åpningstider for ulike typer butikker? Hvorfor /hvorfor ikke?

MODERATOR TAR BILDE AV DE GRUPPENE SOM BLIR LAGET TIL RAPPORTEN.

Argumentasjonssjekk

MODERATOR DELER UT ET ARK OG BER HVER ENKELT KRY SSE AV OM DE ER ENIG/UENIG I PÅSTANDENE

Påstand	Enig	Uenig
1. Søndagsåpne butikker svekker folkehelsen		
2. Søndagsåpne butikker tar livet av distriktbutikkene		
3. Søndagsåpne butikker skaper flere arbeidsplasser		
4. Søndagsåpne butikker gir økonomisk vekst		
5. Søndagsåpne butikker er bra for reiselivet		
6. Søndagsåpne butikker reduserer frivillig arbeid		
7. Søndagsåpne butikker gir økte miljøutslipp		
8. Søndagsåpne butikker er bra for forbrukerne		
9. Søndagsåpne butikker gir likere konkurransevilkår (for alle næringsdrivende)		

- Åpene opp for diskusjon til slutt – er de enige/uenige med disse påstandene?

Hvorfor/hvorfor ikke.

Avslutning

RUNDE RUNDT BORDET:

Etter at vi har diskutert muligheten for søndagsåpne butikker sammen et par timer nå. Forbrukerrådet skal representere forbrukerne og forbrukernes behov. Dere har nå sjansen til å si hvilken posisjon dere mener Forbrukerrådet bør innta i forhold til søndagsåpne butikker.

- Hvilket standpunkt synes dere Forbrukerrådet bør ta i forhold til søndagsåpne butikker? Hvorfor?
- Noe vi har glemt - noen som vil si noe til slutt?
- Takk for oppmøtet
- Utdeling av incentiv

Vedlegg 2: Kvantitativt spørreskjema

1. Omtrent hvor ofte handler du dagligvarer i butikk eller kiosk på søndager?

- Ukentlig
- 2-3 ganger i måneden
- Månedlig
- Noen ganger i året
- Sjeldnere
- Aldri
- Vet ikke

2. I dag er det bare kiosker, små dagligvarebutikker, hagesentre og butikker på typiske turiststeder som har lov til å holde åpent på søndager. Vi vil gjerne høre dine meninger om dette.

Svarskala: Helt enig, delvis enig, delvis uenig, helt uenig, vet ikke Rotere rekkefølge på påstander.

- Jeg synes alle butikker selv bør få bestemme om de vil holde åpent på søndager
- Jeg liker å ha muligheten til å handle dagligvarer på søndager
- Det bør bli mulig å handle i alle slags butikker på søndager
- Det er bra å ha en annerledes dag i uken

3. La oss tenke oss at det ble lovlig for alle butikker å holde åpent på søndager. Hvilke åpningstider ville du foretrekke?

- Butikkene bør selv få bestemme sine åpningstider på søndager
- Åpningstidene på søndager bør være de samme som på hverdager
- Åpningstidene på søndager bør være kortere enn på hverdager
- Åpningstidene på søndager bør være så korte som mulig
- Vet ikke

4. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

Hvis alle slags butikker fikk holde åpent på søndager, ville det...

Svarskala: Helt enig, delvis enig, delvis uenig, helt uenig, vet ikke Rotere rekkefølge på påstander.

- gå utover familielivet til folk
- endre norsk kultur
- skape flere arbeidsplasser
- bidra til økonomisk vekst
- være bra for reiseliv og turisme
- føre til økte miljøutslipp
- gå ut over folkehelsen

- gå på bekostning av frivillighet og dugnadsarbeid
- være bra for forbrukerne
- gi likere konkurransevilkår for alle næringsdrivende

Bidragstere:

Siv Elin Ånestad

Ann-Kristin Ansteensen

Gyrid Giæver

